

Jan Nepomucký – legenda a skutečnost

Doporučená délka lekce: 45 min při redukci
2x45 min komplet

Počet žáků: 30

Autor: Michael Stefan

Uspořádání třídy: skupiny po 3, 4, 5 žácích

Návaznost lekce: Václav IV., Barokní kultura

Použité metody: skupinová práce, práce s textem a otázkami, skládkové učení

Výukové cíle lekce:

C1) Žák nastuduje vybraný aspekt konkrétního problému v rámci expertní skupiny

C2) Žák představí nabyté poznatky v domovské skupině

C3) Žáci společně srovnají texty k životu Jana Nepomuckého, zhodnotí povahu, funkci a obsah textů

C4) Žáci navrhnou definici zázraku (vzhledem k probíranému tématu a nauce křesťanské církve)

(+ C5) Žák interpretuje obrazový materiál ztvárňující život Jana Nepomuckého podle podání legendy)

Plnění očekávaného výstupu RVP G:

- *vysvětlí podstatu vztahu mezi světskou a církevní mocí*
- *rozlišuje různé zdroje historických informací a úskalí jejich interpretace*
- *objasní projevy vlivu náboženství a církve ve (středověké) společnosti*

Seznam materiálů:

- Téma 1 – Církevní legenda a Hájkova kronika
- Téma 2 – Odborný historický text
- Téma 3 – Zázračný jazyk
- (Instrukce pro přípravu obrazového materiálu)

Zdroje a rozšiřující četba:

- Vlnas, Vít: *Jan Nepomucký. Česká legenda*. Praha Paseka 2013.
- Matice svatého Jana Nepomuckého <http://www.msjn.cz/cs/>
- Václav Hájek z Libočan: *Kronika česká*. Academia 2013.
- Attwater, Donald: *Slovník svatých*. Nakladatelství Papyrus Vimperk-Jeva Rudná u Prahy 1993.

Komentář k lekci:

Hodina cílí na rozbití mýtu legendy, která se váže k osobě Jana Nepomuckého. Srovnáváno je především podání Janova příběhu podle církevní legendy a moderního historického textu. Nejobsáhlejší varianta hodiny se věnuje i uměleckým ztvárněním Janova života. Předem je vhodné rozplánovat, jak rozsáhlá varianta lekce bude ve výuce provedena, kolik bude expertních a kooperativních skupin. Obrazový materiál musí učitel předem sám vybrat a připravit vzhledem k možnostem vyučování – z licenčních důvodů není obrazový materiál připojen zde. Je možno využít volně dostupných fotografií a ilustrací z internetu, nebo využít obrazovou přílohu publikace Víta Vlnase.

Lekce v konečném důsledku cílí na dovednost žáků rozlišit a racionálně odmítnout překonaný církevní narativ legendy s nadpřirozenými zázraky a zamyslet se nad emotivním poselstvím množství uměleckých ztvárnění, které udržují legendu stále živou.

Struktura lekce

Evokace:

Učitel promítá nebo ukazuje několik fotografií a obrázků zachycující Jana Nepomuckého (např. socha Jana Nepomuckého z Karlova mostu, oltářní obraz z Mexické katedrály v Pueble apod.). Doprovodné dotazy: viděl někdo podobnou sochu? O jakou osobnost se jedná, co učinila a proč stojí v každé druhé vesnici při mostě?

Problémová otázka: Co víme o vyobrazené osobnosti (Janu Nepomuckém) a jeho životě?

Odpovědi, nápady a prekoncepty žáků může učitel písemně zaznamenat, společně se k nim vrátí na konci lekce.

Uvědomění si významu:

Učitel nastíní téma, popíše strukturu hodiny a náplně jednotlivých fází.

Metoda a forma skládankového učení – žáci budou pracovat ve dvou typech skupin. Celkový počet žáků rozdělíme napůl - každá polovina bude pracovat s jedním výchozím textem (máme-li dvoumístné lavice, nabízí se určit každému z dvojice jinou skupinu). Poté v rámci každé poloviny stanovíme skupiny po 4-5 žácích – expertní skupiny. V těchto skupinách budou mít za úkol pracovat s určeným materiálem (téma 1 nebo 2) – odpovědět na otázky a pokusit se vyřešit úkoly. Po vyřešení se žáci vrátí na svá místa a utvoří domovské skupiny – dvojice žáků v lavici, nebo čtveřice, v níž jsou zastoupeni 2 žáci s jedním pracovním tématem. Zde nejprve každý seznámí své spolužáky s obsahem svého textu a posléze srovnají formu, obsah a zaměření svých textů. Žáci v domovské skupině hledají důvody, proč každý každého vedl vybraný text k doplnění jiných slov do shrnutí s vynechanými políčky.

Úkol 1: Žáci pracují v expertních skupinách. Společně řeší otázky a úkoly ke svému textu (C1)

Úkol 2: Žáci pracují v domovské skupině. Žáci si navzájem převypráví obsah svého analyzovaného textu a řešení, ke kterému došli v expertní skupině (C2). Žáci společně pracují na srovnání obou textů (C3).

Úkol 3: Žáci pracují v domovské skupině. Věnují se textu o zázracích spjatých s relikviemi Jana Nepomuckého (Téma 3). Navrhnou definici zázraku (C4).

Reflexe:

(Úkol 4: Žáci v domovských skupinách obdrží sadu obrazových materiálů. Úkolem je pokusit se interpretovat námět jednotlivých ilustrací a seřadit vyobrazené události chronologicky podle líčení církevní legendy (C5).)

Úkol 5: Srovnajte všechny prostudované texty a umělecká díla vážící se k Janovi Nepomuckému (C3):

1. Jaká je jejich povaha? – náboženská, odborná, umělecká
2. Jakou funkci každé dílo či text plní? – inspirovat, informovat, vysvětlit, ohromit, zmanipulovat apod.
3. Která verze příběhu (církevní legenda o světcích nebo rekonstrukce životních osudů Jana v podání historiků) je emotivně působivější a která je méně problematická?
4. Podle jakých insignií poznáte, že se jedná o tohoto katolického světce?
5. Může být Jan Nepomucký inspirací pro 21. století? Je podle vás obhájitelné, kolik veřejného prostoru se mu jako historické osobnosti dostává?

Učitel na závěr vrátí pozornost k tabuli, na níž dříve zapsal výchozí prekoncepty a odpovědi žáků.

Dodatek k realizaci:

Učitel by měl být schopen nastínit kontext politického sporu Václava IV. a Jana Jenštejna (papežské schizma a spor o pravomoci státu a církve).

Na úplný závěr může učitel vysvětlit, jak se povědomí o českém světcích dostalo do Mexika: Kult sv. Jana Nepomuckého je nerozlučně spojen s českým barokem, kdy Jan patřil k nejvýznamnějším světcům rakouské monarchie. Je zemským patronem Čech a Bavorska. Populární byl již od baroka v celé katolické Evropě. Sv. Jan Nepomucký získal díky jezuitským misiím velký věhlas po celém světě, také v zemích Latinské Ameriky a v Asii. Je uctíván jako mučedník zpovědního tajemství a patron při přírodních pohromách a povodních (kvůli způsobu své smrti).

Otázky a úkoly – souhrn pro všechna 3 témata

Téma 1 – Církevní legenda a Hájkova kronika

Otázky a úkoly:

1. Kdo byl oním dobrým otcem, na kterého radila královna rozpomenout se? – Karel IV.
2. Jakým slovem byste nahradili dobové pojmenování „divové“ v poslední větě? – Zázraky
3. Srovnejte příběh Jana Nepomuckého s Janem Husem – v čem si jsou podobní a v čem se liší?
4. (Volitelné – přepište libovolný odstavec do současné moderní češtiny.)

Téma 2 – Odborný historický text

Otázky a úkoly:

1. Kdo je to kanovník, generální vikář?
2. Jaké důvody autoři textu podávají pro Janův tragický osud?
3. Co vyzdvihuje papež Jan Pavel II. na Janovi? – jeho věrnost církvi i v situaci ohrožení života
4. Srovnejte příběh Jana Nepomuckého s Janem Husem – v čem si jsou podobní a v čem se liší?

Téma 3 – Zázračný jazyk

Otázky a úkoly:

1. Co si představujete pod slovem zázrak? Jak toto slovo užíváte v běžné mluvě? – porovnejte svou odpověď s možným řešením v textu.
2. Proč myslíte, že zvěsti o zázracích vznikaly a byly často součástí legend?
3. Jak dlouho po Janově smrti se konalo níže popsané zkoumání ostatků a objev jazyka?
4. Jaký umělecký sloh panoval v Evropě r. 1719?

Shrnutí pro srovnání textů z témat 1 a 2

Jan z XXX byl osobností XXX století.

O jeho životě dnes máme XXX informací.

Byl profesně XXX.

Osudným se mu stala skutečnost, že byl účasten konfliktu mezi XXX a XXX.

Jako důvod pro jeho usmrcení se uvádí mlčenlivost v XXX záležitostech.

Jeho XXX lze dodnes vnímat jako inspirativní.

K legendě o sv. Janu se váže mnoho XXX příhod.

Církev jej cení jako XXX.

Řešení podle Tématu 1

Nepomuku

14.

(několik, dost, málo – shodné pro obě témata)

zповědníkem, knězem

Václavem IV.

Královnou – Johanna nebo Žofie

zповědních, náboženských

(oddanost, věrnost, svědomitost, umělecké ztvárnění – shodné pro obě témata)

působivých, barvitých, zázračných

strážce zповědního tajemství

Řešení podle Tématu 2

Pomuku

14.

úředníkem

Václavem IV.

Janem z Jenštejna

politických

fiktivních, zázračných

věrného stoupence církve

Instrukce pro přípravu obrazového materiálu pro téma: Umělecká ztvárnění Jana Nepomuckého

Úkoly pro žáky:

1. Na základě pěti uměleckých zpodobnění Jana Nepomuckého se pokuste vydedukovat, jaké atributy světcí přísluší (podle jakých znaků a předmětů jej bezpečně poznáme). Vysledované závěry porovnejte s řešeními a na obrázcích dohleďte případně neodhalené symboly.
2. Seřadte osm dalších vyobrazení různých momentů Janova života tak, jak šly chronologicky za sebou podle vyprávění legendy.

Řešení úkolu s atributy:

- 5 hvězd (5 ran Ježíše, 5 písmen v tacui = mlčel jsem)
- Biret na hlavě
- Klerika, tj. oděv církevního hodnostáře
- Kříž s Kristem (symbol utrpení a vykoupení)
- Zámek nebo ryba (symbol mlčenlivosti)
- Jazyk (ústřední předmět legendy)
- Pero (symbol vikáře/úředníka/písaře)
- Palmová ratolest (obecný církevní symbol, připomíná vjezd Ježíše do Jeruzaléma)
- Často zobrazen jako samostatně stojící socha na mostě nebo v krajině

Možné motivy obrazových děl z Janova života pro chronologické řazení a interpretaci:

1. Živý Jan uctívá ukřižovaného
2. Mučení Jana
3. Shazování z mostu
4. Most a andělé
5. Objevení Janova těla v řece
6. Přeprava těla k pohřbení
7. Poutníci u Janova hrobu v katedrále
8. Ohledání ostatků, pitva a nalezení jazyka

Doporučený obrazový materiál:

- Motiv shazování z mostu, autor Szymon Czechowicz – Męczeństwo św. Jana Nepomucena: https://www.wikiwand.com/en/John_of_Nepomuk
https://www.wikiwand.com/en/John_of_Nepomuk#Media/File:Czechowicz_St._John_Nepomuk.jpg
[cit. 3. 10. 2023]
- Oltářní obraz z katedrály v mexické Pueble, autor Miguel Jerónimo Zendejas – Objevení těla Jana Nepomuckého: <https://www.christianiconography.info/metropolitan/2018summer/nepomukFloaterZendejas.html>
[cit. 3. 10. 2023]

Vlnas, Vít: Jan Nepomucký – česká legenda. Paseka 2013:

- Sv. JN uctívá ukřižovaného, Jan Jiří Heinsch, kolem 1705, barevná příloha XVI.;
- Mučení sv. JN, lept Jakob Matthias Schmutzer podle Franze Antona Maulbertsche, 1754-1775. s. 37;
- Vhození těla Johánka z Pomuku do Vltavy, Hugo Schüllinger. 1905. s. 39;
- Nalezení těla sv. JN, František Karel Palka, po 1752, oltářní obraz Drážďany, s. 47;
- Zbožní poutníci u hrobu sv. JN v pražské katedrále, mědiryt Samuel Weishun podle Karla Škréty, 1641, s. 52;
- Nalezení domnělého jazyka sv. JN, mědiryt Anton Birkhardt, 1729, s. 166.